

FIRENZE

SAN MARCO

Na het vertrek van de broeders "Silvestrijnen" nodigde Cosimo il Vecchio (de Medici) de Dominikanen van Fiesole uit om in dit klooster hun intrek te nemen, en gaf in 1436 aan Michelozzo de opdracht de oude gebouwen aan te passen en uit te breiden. Kort daarop heeft Fra Giovanni da Fiesole (die men later Fra Angelico is gaan noemen, en die hier jaren gewoond heeft) met een groep leerlingen het interieur versierd met "hemelse" fresco's. Zij zijn van zo'n zuiverheid en finesse, zachtheid en nederigheid dat ze eerder de religieuze sfeer van de Middeleeuwen oproepen dan de fiere, zelfbewuste Renaissance-geest van Firenze. Hier word je in je ziel gegrepen, en je begrijpt de vermanende vinger van een monnik in een lunette, die het bekende teken tot zwijgen geeft: het werk van Fra Angelico kan slechts in stilte worden genoten!

Toch is het niet altijd even stil geweest in en rond het klooster. De flamboyante Savonarola, die in 1489 in het klooster aankwam en vrij snel prior werd, ging furieus te keer tegen de levenswijze van Florentijnse burgerij. Hij werd zelfs de feitelijke leider van de stad in 1496, tot enkele clans hem met een heuse belegering in de nacht van 8 april 1498 uit zijn klooster kwamen halen. De klok die nu in de kloosterrondgang staat ("la Piagnona" heet ze, iets als "de grote treurklok") heeft toen de hele nacht vruchteloos, zoals zou blijken - geluid.

In 1866 is een gedeelte van het complex in gebruik genomen als museum: het gedeelte rond de kleine kloostergang (de zgn. Chiostro di S. Antonino) en de cellen. Het is in wezen het museum van Angelico: wat van hem verspreid in Firenze aanwezig was, is hier verzameld. Los daarvan is, in een wat verderaf gelegen gedeelte, in het begin van de 20ste E. het "Museo di Firenze Antica" ingericht. Hier wordt getracht de herinnering te bewaren aan hoe Firenze eruit zag vóór de "saneringswerken" van de late 19de E. De grote kloostergang en de kerk behielden hun vroegere functie.

De **kloosterrondgang** is (zoals zo vaak) een oase van rust. Michelozzo heeft de porticus, die alle belangrijke kloostersalen met mekaar verbindt, een licht en helder uitzicht gegeven. De meeste fresco's hier, die dateren uit de 16de –17de E. en vrij slecht zijn bewaard, vertellen scènes uit het leven van de H. Antoninus, een dominikanerheilige. Toch is er ook hier een fresco van Fra Angelico, en in een vrij behoorlijke staat: rechts van de toegang tot de kerk zie je de "H. Dominicus, geknield voor de gekruisigde Christus".

De **zaal van het hospitium**, rechts als je binnenkomt, is ingericht als Angelico-museum. Er waren 2 zalen waar de pelgrims werden opgevangen, net zoals er 2 soorten pelgrims waren: de "gewone", die hier tot rust konden komen, en de "betere", die zelfs een eigen eetzaal ter beschikking hadden! De werken en werkjes van Fra Angelico, die hier geëxposeerd zijn, zijn stuk voor stuk pareltjes. Uw bijzondere aandacht vragen wij voor

de wat grotere werken die tegen de korte wanden hangen. Rechts een kruisafname. Links, de monumentale "Madonna dei Linaiuoli" (van de vlasbewerkers), in een marmeren lijst naar een tekening van Ghiberti. Niet enkel de Madonna met kind, omgeven door 12 beeldige musicerende engelen, verdienen de aandacht, maar ook de 3 kleine panelen van de "predella" (het onderste deel van een altaarstuk), waaruit zijn grondige studie van het perspectief blijkt.

De **grote refter**, gelegen aan de zijde tegenover de kerk, bereik je via de zgn. "zaal van de lavabo", zoals gebruikelijk in kloostercomplexen. Ook hier zijn enkele werken van Angelico tentoongesteld. De grote refter zelf, een schitterende ruimte met verlaagde gewelven, is ingericht als museum voor religieuze kunst van de 16de tot de 18de E. Het grote fresco tegen de achterwand stelt de Kruisiging (boven) en de Voorzienigheid van de Dominikanen (beneden) voor.

Aan de andere kant van de lavabo-zaal zijn er 2 kleinere zalen, met links werk van Fra' Bartolomeo (een andere Dominikanermonnik die hier geleefd en gewerkt heeft, 1ste kwart 16de E.) en rechts van A. Baldovinetti (2de helft 15de E.). Deze zalen maakten oorspronkelijk deel uit van de keukens van het klooster.

De **kapittelzaal** sluit, langs de 1° kloostergang, hierbij aan. Hij wordt helemaal gedomineerd door een groot fresco van de **Kruisiging**. Fra Angelico heeft hier een aparte iconografie gebruikt: Buiten (de gebruikelijke) Maria, Maria Magdalena en Sint-Jan, zie je links o.a. de H.H. Cosmas en Damianus (patroonheiligen van de Medici's), en rechts o.a. de H.H. Dominicus en Franciscus (geknield) en de H.H. Augustinus en Benedictus (rechtop). Let ook op de band beneden, die een ware genealogie van Dominikanerheiligen voorstelt, gegroepeerd rond hun ordestichter. Net zoals in de cellen (boven) ontbreken hier landschapsgegevens: deze heilige scène is immers niet verhalend voorgesteld, maar contemplatief.

De gang links van de kapittelzaal verbindt de eerste kloostergang met de "Kloostergang van de H. Dominicus". Deze maakt deel uit van het nog bewoonde gedeelte van het klooster en kan je daarom niet bezoeken. Deze gang dient als vestibule voor de **kleine refter**, bedoeld voor gasten van stand. **Ghirlandaio** heeft hier in 1480 een **Laatste Avondmaal** geschilderd, een voor de hand liggend thema in een refter. Er zit heelwat symboliek in dit werk: let bijv. op de pauw (Verrijzenissymbool) en op de kat (die het kwade in zich draagt, en daarom naast Judas staat afgebeeld).

De **eerste verdieping** bereik je vanuit de genoemde gang. Hier hadden de Dominikanen, in 3 gangen rond de kloosterrondgang, hun cellen. Elke gang is overdekt door één doorlopende open dakstoel. Elke cel heeft een fresco met een devotie-

thema. Fra Angelico heeft deze fresco-cyclus opgezet (1442-45), maar niet alles eigenhandig geschilderd, zeker niet toen hij in 1444 naar Rome geroepen werd om in opdracht van de Paus in de Sint-Pieter en in de Vatikaanse Paleizen te gaan werken. Deze fresco's moesten de paters de evangeliëverhalen niet leren, ze moesten hen meditatie-stof bieden.

Het gaat over 43 cellen: een volledige opsomming zou snel gaan vervelen. Daarom zullen we een vijftal fresco's aanwijzen, alle van Angelico.

Op de gang, tegenover de trap is er de beroemde **Maria Boodschap**. Ertegenover, steeds in de gang, een **Kruisiging met de H. Dominicus**. In cel 3: opnieuw een **Maria Boodschap**, in cel 6: de **Gedaanteverandering op de berg Tabor** en tussen cel 25 en 26 in: de **Madonna van de Schaduwen**.

Op het einde van de gang, die naast de Piazza di S. Marco loopt, zijn, in de cellen die voor de prior waren voorbehouden, enkele herinneringen aan Savonarola ondergebracht. Aan het andere uiteinde van deze gangen had Cosimo de' Medici zijn "pied à terre" in het klooster: hij trok zich hier geregeld terug uit de drukte van het politieke leven.

In deze gang is tenslotte ook de toegang tot de **Bibliotheek**. Ook dit is een project van Michelozzo, en een van de meest geraffineerde scheppingen van de Renaissance-architectuur: met zijn fijne Ionische zuilen en sierlijke bogen lijkt ze zó uit een schilderij van Angelico gestapt!

In een beurtrol worden hier de 115 met miniaturen verluchte handschriften van het Museum tentoon gesteld. En bij de miniaturisten zitten er grote namen, zoals Fra Angelico en Ghirlandaio.